

Det danske Rige fra 1800-tallets begyndelse til 2. verdenskrig. Forhandlingerne om hjemmestyrets tilblivelse fremstilles kronologisk og koncentrerer omkring forfatterens vurderinger af enkeltpersonernes indsats i og tildragelsernes betydning for forhandlingsresultatet. For dem der ønsker oplysning om hændelsesforløbet, kan værket anbefales, selv om det er blottet for fornemmelse af færøsk mentalitet.

Forskningen i Færøernes historie er stadig sporadisk. Der er bl.a. ikke foretaget grundige undersøgelser af samfundets sociale og økonomiske bevægelser i nyere tid. Set fra den synsvinkel synes emnet vanskeligt at belyse på anden måde end som et spørgsmål om »danske politikeres holdning«. Men forfatteren arbejder uden historisk helhedskonception: Kampen om den ny forfatnings udformning fremstilles som et helt isoleret tilfælde. Og netop ved at fremstille den politiske magts agenter og deres handlinger isoleret fra de reale samfund, hvori den politiske magt fungerer, markerer forfatteren sig som en ægte bureaukratiets kronikør.

Jørgen Elsåe Jensen

Geir Lundestad: America, Scandinavia, and the Cold War 1945-1949. Oslo, Universitetsforlaget og Columbia University Press 1980. 434 s.

Lundestads forrige bog om USA og Østeuropa (*The American Non-Policy towards Eastern Europe 1943-1947* (1974)) var et indlæg i diskussionen mellem traditionalister og revisionister om USA's udenrigspolitik og årsagerne til den kolde krig. Hans seneste værk om USA's politik over for Skandinavien i perioden fra 1945 og frem til oprettelsen af NATO i 1949 er et nyt indlæg i denne vigtige debat. Bogen er baseret på omfattende arkiv- og litteraturstudier. I USA har Lundestad benyttet såvel State Departments som de militære myndigheders arkiver plus en lang række private arkiver.

I kap. 1 diskuterer forf. kritisk traditionalisternes og revisionisternes syn på USA's udenrigspolitik 1945-47 og konkluderer, at den ekspansionistiske side af den amerikanske politik i denne periode blev optrappet, men understreger samtidig, at det var en ekspansion med mange begrænsninger (s. 35), f.eks. i relation til Østeuropa. Lundestad gennemgår i kap. 2 USA's Skandinavienspolitik fra 1945 til midten af 1947. Med undtagelse af Grønland og Island påviser han USA's ringe interesse i området, der hovedsageligt ansås for britisk interessesfære. Washington var i denne første fase stort set tilfreds med Skandinaviens rolle som »brobygger« mellem Øst og Vest. Forf. fastslår i kap. 3, at der i efteråret 1947 indtraf et vigtigt vendepunkt i den amerikanske politik over for Skandinavien, da området fik større betydning som følge af den kolde krig. USA krævede nu, at Skandinavien skulle »stand up and be counted« i kampen mod Sovjet.

I kap. 4 redegør Lundestad for den amerikanske holdning til indenrigspolitikken i Skandinavien 1945-49. Han viser, at selv om amerikanerne ikke kunne lide »socialiserings-tendenserne«, blandede de sig ikke. Paradoksalt nok foretrak USA socialdemokratiske regeringer fremfor konservative, men grunden var, at de opfattedes som »the strongest bulwark« mod kommunismen. Lundestad lægger i dette kap. hovedvægten på Norge, mens der desværre er forholdsvis lidt om den amerikanske holdning til indenrigspolitikken i Danmark og Sverige. Stort set er Lundestads resultater i dette kap. bedst i overensstemmelse med de såkaldte post-revisionisters tolkninger.

Mht. spørgsmålet, om USA bevidst udnyttede Marshall-hjælpen til at fremme egne interesser, indtager Lundestad i kap. 5 en position imellem revisionister og traditionalister, idet han påviser, at USA kun i meget begrænset omfang anvendte denne hjælp til at påvirke politikken i Skandinavien.

Lundestad drøfter i kap. 6 NATO's tilblivelse. Hovedspørgsmålet er, om det var Vesteuropa, der pressede USA ind i NATO (traditionalister), eller det var USA, der tvang Vesteuropa (revisionister). Forf. hævder, at det først og fremmest var England, der pressede USA.

Som den første påpeger Lundestad, at »truslen« mod Norge i begyndelsen af marts 1948 (rygterne om et sovjetisk pagtforslag) øvede betydelig indflydelse på den amerikanske beslutning om at deltage i Atlantpagten. Især havde den panikagtige britiske reaktion på »truslen« iflg. Lundestad afgørende betydning. Det ville have været frugtbart, om forf. havde forsøgt at sammenligne Englands udlægning af samtalen mellem Lange og den britiske ambassadør med den amerikanske ambassadørs fremstilling af samtalen med Lange med henblik på en afklaring af, i hvilket omfang briterne bevidst overdramatiserede. Under alle omstændigheder får Lundestad ikke tilstrækkeligt understreget briternes taktiske udnyttelse af den anspændte norske situation. De nu frigivne britiske akter må i øvrigt kunne kaste lys over dette interessante aspekt. Det kan også diskuteres, om Lundestad ikke overdriver den europæiske indflydelse på den amerikanske beslutning. Chefen for State Departments Europa-kontor, John D. Hickerson, indså således på et tidligt tidspunkt (januar 1948) nødvendigheden af amerikansk deltagelse. På den anden side må det indrømmes, at Lundestad særdeles overbevisende dokumenterer både det tidlige og det vedvarende britiske pres på USA samt de meget lunkne amerikanske reaktioner på de første britiske udspil.

Lundestad behandler i kap. 7 de amerikanske relationer til Skandinavien i 1948 og konstaterer, at den amerikanske interesse i Skandinavien voksede meget stærkt i takt med den stadige forværring af forholdet mellem Øst og Vest. Først fra marts 1948 begyndte Truman-administrationen at erkende de grundlæggende forskelle på de 3 skandinaviske lande, som amerikanerne hidtil havde betragtet som en enhed. USA var modstander af Sveriges »stædige« neutralitetspolitik, men yderst tilfreds med Norge. Til gengæld var amerikanerne noget usikre på Danmark, der holdt en »lav profil«.

I kap. 8 gør Lundestad op med den gängse opfattelse, at USA nærmest tvang Norge og Danmark ind i NATO. Tværtimod viser forf., at den amerikanske holdning var fleksibel, og at der var betydelig intern debat i USA om formen for tilknytning. Flertallet, der især ledtes af Hickerson, foretrak fuldt medlemskab, men kunne også acceptere andre løsninger. Mindretallet, som Kennan stod i spidsen for, ønskede derimod primært en løsere form for tilslutning. Hvad angår udenrigsminister Marshalls holdning anfører Lundestad flere eksempler på, at Marshall så med sympati på et nordisk forsvarsforbund. Der savnes i øvrigt et forsøg på også at bestemme præsident Trumans holdning eller i det mindste en forklaring på, hvorfor det ikke er sket.

Lundestad redegør i kap. 9 for de amerikanske reaktioner på de skandinaviske forsvarsforhandlinger. Som noget nyt ser han en ændring i den amerikanske holdning efter mødet i Karlstad, da den nye udenrigsminister Acheson tilkendegav, at han var åben over for et skandinavisk forsvarsforbund med begrænset tilknytning til NATO. Spørgsmålet er imidlertid, om denne bemærkelsesværdige nyvurdering i januar/februar 1949 var udtryk for en reel mulighed for en officiel ændring af den amerikanske holdning eller snarere udtryk for Achesons dialektiske arbejdsstil og manglende erfaring (jfr. N. Petersen i *Historie*, XIV,1, 1981, s. 74). Lundestad analyserer kort våbenforsyningsspørgsmålet (s. 309-320), hvor han i modsætning til den hidtidige forskning lægger mindre vægt på den amerikanske »afvisning« af våben som årsag til sammenbruddet i forsvarsforhandlingerne og større vægt på den interne skandinaviske uenighed mht. graden af en evt. tilknytning til NATO. Det kan her diskuteres, om Lundestad ikke tillægger USA's udnyttelse af våbenspørgsmålet for ringe vægt.

Forf. drøfter tillige USA's indflydelse på hhv. Danmarks og Norges beslutninger om at tilslutte sig NATO og Sveriges beslutning om at forblive neutral. Han påstår, at den amerikanske indflydelse var vigtig, men ikke afgørende (s. 353), idet de forskellige valg ikke primært skyldtes den amerikanske politik, men snarere betydelige forskelle i de 3 landes historie, strategiske beliggenhed samt økonomiske og politiske forhold. Med rette understreger Lundestad således betydningen af den »lokale dimension«.

I forbindelse med analysen af Danmarks beslutning anfører forf. bl.a., at de danske beslutningstagere følte sig beskyttet af den vestlige militære tilstedeværelse i Tyskland (s. 356). Denne tolkning holder næppe, da danskerne tværtimod var stærkt bekymrede for, om de nu også ville modtage vestlig militær hjælp i en krisesituation. De skønnede, at militær bistand fra Sverige var mere sikker (jfr. N. Petersen i *Cooperation and Conflict*, XVI.3, 1981, s. 191).

Endelig sammenfatter Lundestad sine synspunkter i kap. 10. Hovedkonklusionen er, at USA i perioden 1945-49 gradvist forøgede sine interesser, forpligtelser og indflydelse i Skandinavien, men at det var en ekspansion med meget betydelige begrænsninger. Dette resultat indplacerer Lundestad i diskussionen mellem revisionister og traditionalister. Mens revisionisterne på den ene side påstår, at USA i 1945 startede en uhæmmet og verdensomspændende ekspansion, der var motiveret af økonomiske interesser, og traditionalisterne på den anden side hævder, at Washington kun førte forsigtig og defensiv udenrigspolitik, så er det den norske historikers grundlæggende tese, at USA ekspanderede i mange forskellige dele af verden – men ikke overalt. Eksempelvis ikke i Østeuropa og Kina. Et andet led i tesen er, at den amerikanske ekspansion ikke begyndte allerede i 1945, men at der var tale om en gradvis optrapning som følge af en ændret opfattelse af den sovjetiske trussel. Tesens tredje led er, at den amerikanske udenrigspolitik hverken var dikteret udelukkende af økonomiske eller sikkerhedspolitiske interesser, men af mange faktorer, der havde forskellig vægt alt efter situationen. Og endelig er det sidste – og vigtigste – led i tesen, at den amerikanske ekspansion generelt var præget af temmelig store begrænsninger. Med disse nuancerede og velafbalancerede synspunkter placerer Lundestad sig et sted imellem revisionister og traditionalister. Vel nærmest post-revisionisterne.

Sammenfattende må det siges, at Lundestads værk er meget vellykket, da det er både veldokumenteret, inspirerende – og perspektivrigt. Bogen forbliver sandsynligvis standardværket om forholdet mellem USA og Skandinavien 1945-49. Desuden er den et væsentligt bidrag til en bedre og mere nuanceret forståelse af USA's udenrigspolitik – samt et betydningsfuldt indlæg i debatten mellem revisionister og traditionalister. I fremtiden vil forskerne ikke kunne undlade at tage stilling til Lundestads mange interessante og forfriskende nye synspunkter.

Peter Sørensen

Hans Peter Hermansen: Fra Krigstilstand til alliance. Norge, Vest-Tyskland og sikkerhetspolitikken 1947-1955. Oslo, Universitetsforlaget, 1980, 258 sider. 98,00 Nkr.

For en umiddelbar betragtning er det naturligvis ejendommeligt, at de vesteuropæiske demokratier, der under 2. verdenskrig havde oplevet tysk militær besættelse og overlevet nazistisk terror, mindre end et decenium senere sluttede en militær alliance med Vest-Tyskland, som de på godt og ondt anså for at være Tysklands legitime arvtager.

I Hans Peter Hermansens omarbejdede hovedfagsopgave angribes dette problem fra en helt lokal synsvinkel, så spørgsmålet bliver til: Hvordan gik det til, at Norge blev allieret